

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 1. Quot & quid sint potentiæ morales.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83594)

TRACTATUS QUARTUS. DE ACTIBUS HUMANIS.

DISPUTATIO PRIMA.

DE POTENTIIS MORALIBUS.

ARTICULUS PRIMUS.

Quor & quid sint potentie morales.

Potentia moralis dicitur, quæ conferre potest ad bonos mores, & idcirco à Morali Theologia consideratur. Quatuor autem sunt huiusmodi potentie, intellectus scilicet, voluntas, phantasia, & appetitus materialis.

Due priores, nempe intellectus & voluntas, constituunt partem superiorem, quæ nobis cum Deo & Angelis communis est: due posteriores, nempe phantasia & appetitus materialis, partem inferiorem, quæ nobis communis est cum brutis animantibus.

2. Intellectus, prout præsentis considerationis est, describi potest: animi lumen, quo mores ad honestatem conformantur. Ad intellectum sic sumptum pertinent synderesis & conscientia. Synderesis est habitus primorum principiorum moralium. Unde synderesis est in agilibus, id quod intelligentia est in speculabilibus. Conscientia est iudicium practicum, quo intellectus dicitur aliquid agendum esse vel fuisse velut honestum, aut aliquid fugiendum esse vel fuisse velut inhonestum. Conscientiæ sex sunt actus, nempe testificari, excusare, remordere, obligare, excitare & avocare. Nam actio moralis vel facta est, vel non. Si primum: vel fuit honesta, & tunc conscientia testificatur: vel fuit inhonesta, & tunc conscientia excusatur, si facta est ex ignorantia inculpabili, sin minus, remordet. Quod si actio moralis nondum facta est, vel est honesta, vel inhonesta. Si primum: vel est præcepta, & tunc conscientia obligat; vel non est præcepta, & tunc conscientia excitat. Si secundum: tunc conscientia avocatur.

3. Voluntas, quatenus est præsentis considerationis, rectè describitur: facultas animæ rationalis, qua volumus aut nolumus id, quod intellectus honestum aut inhonestum esse iudicavit. Voluntatis multiplex est actus. Nam 1. alius est liber, & alius necessarius, de qua divisione inferius. 2. Alius est prosecutivus, qui versatur circa objectum quæ bonum, & alius averfativus, qui versatur circa objectum quæ malum. 3. Alius est naturalis, quem voluntas producit sine auxilio gratiæ; & alius supernaturalis, quem absque adiutorio gratiæ voluntas producere non potest. 4. Alius est bonus, qui conformis est regulæ morum; & alius malus, qui regulæ morum disformis est. 5. Alius versatur circa finem, & alius circa media. Qui versatur circa finem, triplex est, voluntas scilicet, intentio & fructio. Voluntas est simplex complacentia circa finem, nondum habita ratione mediorum. Intentio est amor efficax finis, seu propositum efficax obtinendi finem per media possibilia. Fructio est actus, quo voluntas versatur circa finem ut præsentem, & in eius possessione quiescit. Actus qui versatur circa media, est etiam triplex, nempe consensus, electio & usus. Consensus est actus, quo voluntas approbat media, sibi ab intellectu per deliberationem proposita. Electio est actus, quo voluntas ex mediis ab intellectu propositis unum alteri aut aliis anteponit. Usus est actus, quo voluntas potentias sibi subjectas applicat ad executionem mediorum.

Præter hos voluntatis actus, sunt etiam alii unde-

cim, respondentes passionibus, seu motibus appetitus materialis, videlicet amor, odium, desiderium, fuga, gaudium, dolor, spes, desperatio, audacia, timor & ira. Amor est actus, quo voluntas propendet in bonum quæ bonum præcisè; & odium actus, quo voluntas averfatur malum quæ malum præcisè. Desiderium est actus, quo voluntas tendit in bonum absens quæ tale; & fuga actus, quo voluntas refugit malum absens. Gaudium est actus, quo voluntas in bono præsentis quiescit; & dolor actus, quo voluntas malum præsens cum inquietudine detestatur. Spes est actus, quo voluntas propendet in bonum absens arduum, apprehensum ut possibile; & desperatio actus, quo voluntas versatur circa bonum absens arduum, & apprehensum ut vix possibile. Audacia est actus, quo voluntas movetur contra malum absens arduum, apprehensum ut eluctabile; timor verò actus, quo movetur voluntas contra malum absens arduum, apprehensum ut vix eluctabile. Ira denique est motus voluntatis contra malum præsens arduum.

4. Phantasia est facultas animæ, perceptiva affectionis impressæ organo interno, & ea mediante, objecti sensibilis externi, à quo per organum externum in internum transmissa est. Est autem præsentis considerationis, quatenus est facultas perceptiva boni & mali sensibilis.

5. Appetitus materialis est facultas, quæ suo modo versatur circa bonum & malum sensibile. Actiones ejus vocantur passionēs, & consistunt in quadam immutatione corporis non naturali. Distinguntur in concupiscibilem & irascibilem. Concupiscibilis versatur suo modo circa bonum & malum sensibile, non habita ratione ardui: irascibilis verò circa bonum & malum sensibile prout arduum. Appetitus concupiscibilis sex sunt passionēs, seu diversæ corporis immutationes, Prima pertinet ad amorem, secunda ad odium, tertia ad desiderium, quarta ad fugam, quinta ad gaudium, sexta ad dolorem. Appetitus irascibilis passionēs sunt quinque. Prima pertinet ad spem, secunda ad desperationem, tertia ad audaciam, quarta ad timorem, quinta denique ad iram. Sed ex occasione data

Observa. Finis passionum est nature conservatio. Unde malè docuerunt Stoici, passionēs esse ex natura sua malas. Objectum passionum est bonum sensibile, ut prosequendum, & malum sensibile, ut fugiendum, in quantum scilicet voluntatem juvant ad prosecutionem boni, & ad fugam mali sensibilis. Subjectum passionum est corpus, quod immutatur. Causa efficiens, vel quasi efficiens, est appetitus materialis, qui nihil aliud esse videtur, quàm ipsum cor, quod prout hoc vel illo modo, cum hac vel illa quantitate, in has vel illas corporis partes sanguinem impellit, fortasse etiam adjuvante hoc vel illo motu vaporum sese sic vel sic contrahentium aut explicantium, causat in corpore modò immutationem illam, quæ est passio amoris, modò aliam, quæ est passio odii, & sic de reliquis.

Hoc autem sic declaratur amplius. Objectum A, oculo propositum, sic commovet organum externum, quæ commotio propter fibrarum continuitatem traducitur in organum sensus interni; & ita objectum A, oculo propositum, sic commovet organum internum, mediante externo. Per talem autem commotionem organi interni sic excitantur spiritus animales. Spiritus animales sic excitati, in tali copia, per tales meatus, cum tali velocitate vel tarditate, secundum habitudinem corporis, è cerebro commeant in substantiam cordis. Hinc talis modificatio

filioles

sistoles & diaholes cordis, cum tali contractione vel explicatione orificiorum ejus. Hinc talis impulsio sanguinis in tali copia, cum tali velocitate vel tarditate, in tales corporis partes, ipsis etiam fortasse valis sese, propter talem appulsu spirituum animalium in tali copia, cum tali velocitate vel tarditate, sic contrahentibus aut explicantibus, & motu vermiculari in hanc vel illam partem agitantibus. Hinc talis immutatio corporis, talis passio.

Ex his facile intelligitur, 1. Quomodo objectum præsens possit excitare passionem in corpore, anima ad id nihil planè conferre, sed è contra, quantum potest, repugnante. 2. Quomodo idem possit objectum absens, sed aliàs sensu externo perceptum. Nam si, objecto absente, phantasma ab eo relictum in cerebro, de novo excitetur, quod pluribus modis fieri potest etiam invita anima, similem priori commotionem equalabit in organo sensus interni: unde similiter excitabuntur spiritus animales, &c. 3. Quomodo anima ipsa possit excitare passiones: potest enim cauare hanc vel illam commotionem in organo sensus interni, considerando hoc vel illud objectum, excitando hoc vel illud phantasma. 4. Quomodo possit anima passiones à se, vel aliunde excitationes continuare, promovere, minuire, compeicere. Potest continuare, promovere, quia potest continuare, promovere commotionem organi interni, continuando, promovendo perceptionem objecti, quod per illam commotionem attingitur. Potest minuire, extinguere, quia potest objectum priori oppositum considerare, & considerando, motum priori oppositum eiere in organo interno, qui posterior motus priorem extinguit, si major est; vel saltem retardat, si est minor. Quia autem motus posterior, qui initio minor est priore, sensim augetur, continuando & promovendo considerationem objecti oppositi, sensim minuitur, & tandem extinguitur motus prior, continuando & promovendo considerationem objecti oppositi. Anima igitur, ut sic loquar, nauta est, corpus navigium, organum sensus interni gubernaculum, quo navis modo aliditur ad scopulos, excitando, modo ab illis eximitur, sedando passiones, quæ voluntatem pellunt ad turpia & inhonesta; modo in medio mari secundo cursu fertur, cum excitantur, foveantur & promoventur passiones, quibus voluntas ad præclara quæque & honesta accenditur.

ARTICULUS II.

Utrum voluntas moveatur ab intellectu, à phantasia & ab appetitu materiali; quomodo moveatur, & quibus alitibus.

RESPONSIO I.

Voluntas moveatur ab intellectu.

Prob. Voluntatem moveri ab intellectu, nihil aliud est, quam voluntatem agere ex prævia cognitione intellectus. Atqui voluntas agit ex prævia cognitione intellectus, immò non potest agere nisi ex prævia cognitione intellectus: voluntas enim non fertur in incognitum. Ergo, &c. Itaque intellectus movet voluntatem, proponendo illi objectum, quod prosequitur vel averfatur. Objectum autem tribus modis proponi potest voluntati ab intellectu. 1. Ut bonum tantum, & tunc voluntas non potest illud non amare. 2. Ut malum tantum, & tunc voluntas non potest illud non odisse. 3. Partim ut bonum, & partim ut malum, & tunc voluntas potest illud amare vel non amare, illud amare vel odisse pro arbitrio.

RESPONSIO II.

Intellectus potest movere voluntatem per judicium quodlibet practicum.

Prob. Triplex est judicium practicum, unum scilicet generale, quo mens judicat in communi aliquid esse vel non esse agendum; alterum particulare hypo-

Simonet Theol. Tom. 2.

theticum, quo mens judicat aliquid hic & nunc esse vel non esse agendum, si talis intentio habeatur; tertium etiam particulare, sed absolutum, quo mens absolute & simpliciter judicat, aliquid esse vel non esse agendum hic & nunc. Atqui quolibet ex illis judiciis intellectus movere potest voluntatem: quolibet enim ex illis judiciis posito, voluntas operari potest, quia quodlibet ex illis judiciis proponit voluntati objectum vel ut bonum, vel ut malum; & hoc ipso quod voluntati proponitur objectum vel ut bonum, vel ut malum, voluntas potest circa illud operari.

Propter eandem rationem intellectus movere potest voluntatem per judicium speculativum, & apprehensionem complexam, quia scilicet posito judicio speculativo, aut apprehensione complexa, voluntas operari potest: cum judicium speculativum & apprehensio complexa proponant voluntati objectum vel ut bonum, vel ut malum. Certè visio beatifica est tantum apprehensio complexa, & tamen cum ea voluntas operatur. Item judicando virtutem esse quid pulcrum, & vitium esse quid turpe, voluntas accenditur ad amorem virtutis, & ad odium vitii.

RESPONSIO III.

Phantasia movere potest voluntatem, mediante intellectu.

Prob. Nam intellectus sæpè judicat aliquid esse appetendum vel fugiendum, quia phantasia tale objectum tali modo percipit. Ergo sæpè contingit ut voluntas appetens vel fugiens aliquod objectum, quia intellectus judicat illud esse appetendum vel fugiendum, appetat vel fugiat illud, quia phantasia tale objectum tali modo percipit: quod est, voluntatem moveri à phantasia, mediante intellectu.

RESPONSIO IV.

Appetitus materialis potest movere voluntatem.

Prob. Nam voluntas sæpè ita sollicitatur ab appetitu materiali, ut moribus ejus obsequatur. Mover autem voluntatem appetitus materialis tum immediate, tum mediatè, seu mediante intellectu. Mover immediate, in quantum anima percipiens immutationem factam in corpore, sollicitatur ad prosecutionem vel ad fugam objecti, hoc ipso quod hæc immutatio grata est vel ingrata. Mover mediatè, in quantum sæpè contingit, ut voluntas prosequatur vel fugiat objectum aliquod, quia mens judicat illud esse prosequendum vel fugiendum, quod, seculsa passione, non judicaret: nam communiter de rebus judicamus, pro ut actu afficimur. Passiones autem sic movent voluntatem, ut non eam necessitent; potest enim saltem cum auxilio gratiæ illis resistere: possunt tamen ita vehementes esse, ut ulum rationis tollant, & tunc voluntas necessitatur.

ARTICULUS III.

Utrum voluntas moveat alias potentias, & eis imperet, & quomodo.

Nota. Imperium est actio, qua superior movet & applicat inferiorem ad agendum. Duplex est, politicum scilicet & desporicum. Politicum est illud, cui interior reluctari potest; desporicum verò, cui reluctari non potest inferior. Utrumque iterum duplex, directum & indirectum. Directum est illud, quo superior per se immediate; indirectum quo non per se, sed per alium movet & applicat inferiorem ad agendum.

RESPONSIO I.

Voluntas imperat intellectui, sed politicè tantum.

Prob. 1. pars. Voluntas applicat intellectum ad agendum. Nam v. g. cum volumus, studia intermitimus, & ad illa redimus, cum volumus. Ergo, &c.

Prob. 2. pars. Intellectus resistere potest, & sæpè resistit voluntati. Sic sæpè, quantumcumque velimus mentem

Y 3